

INNOVATSION PEDAGOGIKA: TA'LIMNING YANGI PARADIGMASI

Kusharbayev D.U.

Oliy ta'lim tizimi kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti bo'lim boshlig'i p.f.f.d. (PhD)

Tayanch so'zlar: innovatsion pedagogika, ta'limning yangi paradigmasi, texnologiya, tamoyil, pedagogika fani, jamiyat, mexanizm, pedagogik yondashuvlar.

Ключевые слова: инновационная педагогика, новая парадигма образования, технология, принцип, педагогическая наука, общество, механизм, педагогические подходы.

Key words: innovative pedagogy, new paradigm of education, technology, principle, pedagogical science, society, mechanism, pedagogical approaches.

Kirish. Ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlari orqali O'zbekistonda yangi Uyg'onish davri uchun poydevor yaratish o'z-o'zidan pedagogika sohasini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlarini belgilab olishni taqozo etadi.

Har qanday texnologiya ta'limning yangi mazmunini shakllantiruvchi ta'lim tamoyillariga asoslanadi va ta'lim oluvchi shaxsini tarbiyalash, unda mehnat bozori talablari va muayyan yo'nalishlarda kasbiy ko'nukmalarni hosil qilishga yo'naltiriladi. Ta'lim jarayoning faol sub'ektlari professor-o'qituvchilar va talabalar bo'lib, ularning hamkorlikdagi faoliyatlari muayyan mavzu (yoki fan asoslari) bo'yicha kam kuch va vaqt sarflagan holda nazariy va amaliy bilimlarni chuqur o'zlashtirish imkonini yaratadi.

Pedagogika fani jamiyat tomonidan belgilangan talablar asosida inson kapitalini yaratishga xizmat qiladi. Buning uchun esa pedagogika fani jamiyat rivojining strategiyasi va ustuvor yo'nalishlariga to'liq mos keladigan ta'lim-tarbiya mazmuni, shakl, metod, vosita va texnologiyalarini ishlab chiqishi hamda uni amalga oshirish mexanizmlarini aniq belgilab berishi lozim.

Shuningdek ta'lim sohasining tez rivojlanishi jarayonida, pedagogika fanining aniq yo'nalishlari orqali XXI - asr talabalar talablarini qondirish uchun pedagogika fanining rivojlanish strategiyasi va ustuvor yo'nalishlarini belgilab berilishi maqsadga muvofiq

Innovatsion pedagogika – bu hozircha norasmiy nomdor, lekin bugun butun jahon mutaxassislari an’anaviy pedagogikaga tanqidiy yondoshmoqdalar. Hozirgi kunlarda paydo bo‘layotgan yangi fan haqida jiddiy gaplar aytilayapti, uning asosiy vazifasi hukmron bo‘lib turgan butun o‘quv tarbiya tizimi nazariyasini innovatsion asosida qayta tashkil etib o‘zlashtirishdir.

Innovatsion pedagogika-hukmron nazariya, nazariy va amaliy muammolarni hal etishning asosi qilib olingan. Innovatorlar fikriga asosan odatiy mumtoz pedagogik nazariyalar eskirib qolgan, yangi sharoitda hozirgi avlodni bu yo‘l bilan tarbiyalash mumkin emas. Pedagogik fanlar tizimi har qanday ilmiy nazariya kabi tizimli tashkil etuvchi tamoyillari orqali, loyihalashtiradi, birlashtiradi va ushlab turadi va’ni ushbu tizim asosiy bilimlarga asoslanadi.

Innovatsion pedagogikaning vujudga kelishi va rivojlanishi, innovatsion pedagogikaning boshqa fanlar bilan bog‘lanishi, innovatsion pedagogikaning umumiy g‘oyasi va uning tushunchalari bugungi kundagi pedagogika fanining rivojlanish strategiyasi va ustuvor yo‘nalishlarini belgilab beradi. Ilg‘or pedagogik g‘oyalarni vujudga kelishida innovatsion pedagogika o‘qitish va o‘rganish usullarini o‘z ichiga oladi.

Pedagogika o‘qitish va o‘rganishning asosini tashkil etadi. Yoshlarni mavzuni chuqur bilish va keng ijtimoiy ko‘nikmalarga ega bo‘lgan umrbod o‘rganishga tayyorlash pedagogikaning o‘rganishga qanday ta’sir qilishini yaxshiroq tushunishni talab qiladi. Pedagogikaga e’tibor o‘qituvchilar haqidagi tasavvurni o‘zgartiradi: o‘quv rejasida belgilangan ta’lim maqsadlariga erishmoqchi bo‘lgan texnik mutaxassislardan ular san’at va o‘qitish fanlari bo‘yicha mutaxassislarga aylanadi. Ushbu qarash bilan o‘qitishdagi innovatsiyalar faqat ayrim professor-o‘qituvchilarning tomonidan qo‘llaniladigan qo‘shimcha emas, balki professor-o‘qituvchilarning kasbiy mahoratiga asoslangan muammolarni hal qilish jarayoniga aylanadi .

Ta’lim tizimlari talabalarni doimiy o‘zgaruvchan landshaftga dosh berish uchun ko‘nikma va malakalar bilan jihozlashi kerak, degan fikr keng tarqalgan. Tez-tez tilga olinadigan ko‘nikmalarga tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish, hamkorlik, innovatsiyalar, raqamli savodxonlik va moslashuvchanlik kiradi. Ushbu ko‘nikmalarni qanday rivojlantirish mumkinligi, xususan, murakkab ko‘nikmalarni rivojlantirish uchun qanday o‘qitish va o‘rganish usullari mos kelishi bahsli. Biz o‘qitishni boshqarish va o‘rganishni o‘zgartirish imkoniyatiga ega bo‘lgan bir qator innovatsion pedagogik yondashuvlarni taqdim etamiz. Ushbu hisobotga kiritilgan pedagogik yondashuvlarni tanlash uchun quyidagi besh parametrdan iborat keng qamrovli asos ishlab chiqildi:

- ta’limning samarali nazariyalari bilan moslashish;
- taklif qilingan pedagogik yondashuvlar samaradorligining ilmiy asoslari;

- Bu fanlararo, ya'ni u turli soha va fanlardan bilim va ko'nikmalarni birlashtiradi va talabalarni turli kontekstlarda aloqa o'rnatishga va o'rganishni o'tkazishga undaydi.
- Bu so'rovga yo'naltirilgan, ya'ni u talabalarni savollar berishga, muammolarni o'rganishga, yechim topishga va ko'pincha ta'lim jarayoning boshqa ishtirokchilari yoki mutaxassislar bilan hamkorlikda yangi bilimlarni yaratishga jalb qiladi.
- Bu texnologik jihatdan takomillashtirilgan, ya'ni ma'lumotlar, fikr-mulohazalar, aloqa, hamkorlik, ijodkorlik va innovatsiyalar kabi o'rganishni qo'llab-quvvatlash uchun raqamli vositalar va resurslar salohiyatidan foydalanadi.

Innovatsion pedagogikaga misollar formativ tahlil, fikr-mulohaza, joylashuvga asoslangan ta'lim, sun'iy intellekt yordamida o'qitish va fuqarolar so'rovini o'z ichiga oladi. Ushbu pedagogik texnologiyalar turli xil ta'lim imtiyozlarini berishi mumkin, masalan:

- professor-o'qituvchilar va talabalarni ko'proq qiziqarli va mazmunli tadbirlarni o'tkazishga rag'batlantirishi mumkin.
- talabalarni o'z maqsadlariga erishishda qo'llab-quvvatlash va ta'lim natijalarini yaxshilashlari mumkin.
- o'rganishni mahalliy muhit va hamjamiyatlarga bog'lashi va talabalarni o'zlari uchun muhim bo'lgan muammolarni o'rganish, kashf qilish va harakat qilishga undashi mumkin.
- ijtimoiy ko'nikmalar, tillar va ijodkorlik kabi turli sohalarda o'rganishni takomillashtirishi mumkin.
- talabalarni o'zlarining tekshiruvlarini yaratish va o'tkazishga jalb etishlari mumkin, ko'pincha ta'lim jarayonining boshqa ishtirokchilari yoki ekspertlar bilan hamkorlikda.
- kimgadir, xoh u ijtimoiy, madaniy yoki iqtisodiy ahamiyatga ega bo'lgan yechimlar bilan ishlashning ahamiyatini qo'shishi mumkin.

Biroq, innovatsion pedagogika ba'zi qiyinchiliklar va to'siqlarga duch keladi, masalan:

- amalga oshirish va qo'llab-quvvatlash uchun vaqt, butun ta'lim jarayonining boshqa ishtirokchilari va rahbarlik majburiyati talab qilinadi.
- yangi amaliyotlarni o'zgartirishni yoki qabul qilishni istamaydigan professor-o'qituvchilar, talabalar yoki manfaatdor tomonlarning qarshiligiga duch kelishadi.
- o'quv dasturlari va baholashni ishlab chiquvchilar tomonidan qo'llab-quvvatlashiga muhtoj.

Texnologiyalardan tengsiz foydalanish ta'limdagi tengsizliklarni kuchaytirishi mumkin. Innovatsion pedagogika raqamli resurslardan yetarlicha foydalana olmagan professor-o'qituvchilarni noqulay ahvolga solishi mumkin.

3. O'qituvchilar tayyorlash:

Innovatsion pedagogikani amaliyotga tatbiq etish pedagoglardan o'qitishning yangi uslub va texnologiyalariga moslashishni talab qiladi. Samarali amalga oshirilishini ta'minlash uchun tegishli tayyorgarlik va malaka oshirish juda muhimdir.

4. Baholash muammolari:

An'anaviy baholash usullari innovatsion pedagogika maqsadlariga mos kelmasligi mumkin, bu esa talabalarning muvaffaqiyatini aniq o'lchashni qiyinlashtiradi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, innovatsion pedagogika XXI asrda o'qitish va o'rganish uchun yangi imkoniyatlarni taqdim etuvchi yangi ta'lim paradigmasidir. Bu ijodiy jarayon bo'lib, u kimgadir qadriyat yaratish maqsadida ta'limda yangi narsalarni ishlab chiqish va amalga oshirishni o'z ichiga oladi. U ta'limdagi an'anaviy g'oyalar va amaliyotlarga qarshi chiqadi va fikrlash va harakatning yangi usullarini joriy qiladi. Uning turli afzalliklari va qiyinchiliklari bor, tizimli va yaxlit yondashuvni, innovatsiya madaniyatini, doimiy baholash va takomillashtirish jarayonini talab qiladi. Innovatsion pedagogika qat'iy yoki aniq tushuncha emas, balki o'zgaruvchan ta'lim ehtiyojlari va sharoitlariga mos keladigan dinamik va rivojlanayotgan tushunchadir.

Адабиётлар:

1. Paniagua, A. and D. Istance (2018), *Teachers as Designers of Learning Environments: The Importance of Innovative Pedagogies*, Educational Research and Innovation, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264085374-en>. (murojaat sanasi: 22.12.2023)

РЕЗЮМЕ

Maqolada innovatsion pedagogika XXI asrda o'qitish va o'rganish uchun yangi imkoniyatlarni taqdim etuvchi yangi ta'lim paradigmasi ekanligi aytiladi. Bu ijodiy jarayon bo'lib, u kimgadir qadriyat yaratish maqsadida ta'limda yangi narsalarni ishlab chiqish va amalga oshirishni o'z ichiga oladi. U ta'limdagi an'anaviy g'oyalar va amaliyotlarga qarshi chiqadi va fikrlash va harakatning yangi usullarini joriy qiladi.

РЕЗЮМЕ

В статье утверждается, что инновационная педагогика – это новая образовательная парадигма, предоставляющая новые возможности преподавания и обучения в XXI веке. Это творческий процесс, который включает в себя разработку и внедрение новых вещей в образовании, чтобы создать ценность для кого-то. Оно бросает вызов традиционным идеям и практикам образования и вводит новые способы мышления и действия.

SUMMARY

The article argues that innovative pedagogy is a new educational paradigm that provides new opportunities for teaching and learning in the 21st century. It is a creative process that involves developing and introducing new things in education to create value for someone. It challenges traditional ideas and practices of education and introduces new ways of thinking and doing.